

Nr 31.*Utlåtande i anledning av väckt motion om upprättande av sakregister över riksdagens justitie- och militieombudsmäns ämbetsberättelser.*

I en inom andra kammaren under nr 197 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hemställer herr *Hedlund* i Östersund jämte två av kammarens övriga ledamöter, »att riksdagen måtte uppdraga åt JO och MO att låta upprätta sakregister över avgivna ämbetsberättelser samt att riksdagen måtte ställa härför erforderliga medel till förfogande».

Beträffande motiveringen för ifrågasatt förslag får utskottet hänvisa till motionen.

Över förevarande motion har utskottet införskaffat utlåtanden från riksdagens justitie- och militieombudsmän.

Justitieombudsmannen har anfört:

Vid justitieombudsmannens ämbetsberättelse år 1913 finnes fogat ett fullständigt register över ämbetsberättelserna för åren 1810—1910. Registret är uppställt efter de lagar och författningar, till vilka de refererade ärendena funnits vara hänförliga, och vad angår de mera vidlyftiga lagarna till de olika lagrum, som tillämpats i varje särskilt fall.

Då det alltså finnes ett användbart register för de första 100 åren av justitieombudsmansämbetet tillvaro, torde det nu ifrågasatta nya registret kunna inskränkas till att omfatta tiden efter år 1910.

Visserligen skulle ett nytt register vara till gagn för dem, som önska erhålla del av vederbörande ombudsmäns uttalanden i frågor, som varit föremål för ombudsmännens prövning. Men registret skulle, om det omfattade samtliga i berättelserna under angivna tid refererade ärenden, komma att till övervägande del bestå av hänvisningar i frågor, som numera sakna aktualitet. Under tiden efter 1910 har lagstiftningen ändrats på så gott som varje område av rättslivet. På senare tid tillkomna betydelsefulla lagar såsom exempelvis rättegångsbalken och de nya delarna av strafflagen skulle knappast förekomma i registret, medan i detsamma komme att hänvisas till upprädda bestämmelser om brottskonkurrens, förvandling av bötesstraff, beräkning av strafftid och annan straffverkställighet, förlust av medborgerligt förtröende, häktning, återfallsstraff och dylikt. Därtill kommer, att en del ärenden i ämbetsberättelserna sakna juridiskt eller allmänt intresse. Berättelserna äro ju ej upprättade med tanke på ärendenas mer eller mindre svårlösta beskaffenhet utan med hänsyn till de åtgärder, som justitieombudsmannen vidtagit i saken. Särskilt bland åtalen finnes en stor mängd självklara fall, som ej motivera någon registrering.

De nu påpekade omständigheterna, vilka äro ägnade att föringa värdet av ett register över årsberättelserna, synas böra leda till att registret, om detsamma i anslutning till motionen kommer till stånd, icke lämpligen bör om-

fatta samtliga förekommande ärenden utan endast sådana, som behandla alltjämt aktuella frågor av intresse ur juridisk synpunkt. Ett sådant register skulle dock inom kort bliva föråldrat och fördenskull tid efter annan, exempelvis vart tionde år, tarva omarbetning och komplettering.

På grund av vad jag nu anfört torde enligt min mening övervägande skäl tala mot att ett särskilt register över innehållet i justitieombudsmannens ämbetsberättelser nu upprättas. Det torde vara tillfyllest att i en kommande ämbetsberättelse intages ett register för tiden efter 1910 av samma slag som det redan förefintliga 100-årsregistret. Med utgivandet av ett register av detta slag bör lämpligen anstå till år 1960, då registret skulle avse 50-årsperioden 1911—1960.

Skulle utskottet emellertid finna ett register i enlighet med motionärernas hemställan nu böra utarbetas, synes detta lämpligen böra uppläggas såsom ett rent sakregister, alltså med användande av vissa uppslagsord på sätt i motionen antytts. Med hänsyn till ombudsmännens helt olika verksamhetsområden torde enligt min mening skilda register böra upprättas över vardera ombudsmannens berättelser. I fråga om militeombudsmannens berättelser torde uppslagsorden bliva så många och specialbetonade, att registret skulle bliva mindre överskådligt, om det omfattade båda ombudsmännens berättelser.

Vad angår kostnaderna för registret kunna dessa svårligen beräknas på förhand. Framhållas må, att upprättandet av registret icke kan ske med ledning allenast av de i ämbetsberättelserna använda rubrikerna till de olika ärendena. Såsom exempel må anföras, att i 1926 års berättelse redogöres för ett ärende angående åtal mot en domare och två notarier under rubriken »Obehörigt expeditionssätt, föranledande högre ersättning än i lösenförordningen är medgiven, och obehörigt utövande av kommissionärsskap ävensom felaktiga lagfartsförelägganden m. m.» I denna redogörelse, som omfattar 48 trycksidor, beröras ett flertal spörsmål av skiftande natur, vilka ej kunnat angivas i en kortfattad rubrik men i ett sakregister självfallet böra redovisas var för sig. Detsamma gäller en i 1946 års berättelse under rubriken »Fel och försummelser av häradshövding i utövandet av domarämbetet» intagen redogörelse på 100 trycksidor. Härav torde framgå, att upprättandet av registret torde komma att kräva ett avsevärt arbete. Med hänsyn härtill synes det mig oundgängligt, att för registrets upprättande och färdigställande för tryckning anlitas extra arbetskraft. Måhända skulle detta arbete lämpligen kunna uppdragas åt person, som av fullmäktige i riksgäldskontoret anlitas för upprättande av register till riksdagstrycket, i vilket fall råd och anvisningar kunde lämnas från justitieombudsmansexpeditionens sida.

Militieombudsmannen har anfört:

Enligt 12 § i den för militieombudsmannen gällande instruktionen har militieombudsmannen att till varje lagtima riksdag avlämna en allmän redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrodda ämbetet samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring. I 13 § stadgas att militieombudsmannen må, om han inom området för sin ämbetsutövning finner att brister i lagar och författningar föreligga eller att eljest någon anstalt är nödig till främjande av allmänt gagn, därom göra framställning omedelbarligen till Konungen.

I militieombudsmannens ämbetsberättelser plägar lämnas redogörelse dels för av militieombudsmannen anhängiggjorda åtal och ärenden vari den felande på hemställan av militieombudsmannen ålagts bestraffning i disciplinär ordning eller tillrättavisning, dels för vissa andra ärenden, vilka på grund av de

däri föreliggande spörsmålen ansetts ha intresse utöver de enskilda fallen, dels ock för framställningar till Kungl. Maj:t och för remissyttranden som av militieombudsmannen avgivits. De till den förstnämnda gruppen hörande ärendena äro ofta men långt ifrån alltid av sådan natur att däri av militieombudsmannen verkställd utredning eller gjorda uttalanden äro av mera allmänt intresse.

Det i ämbetsberättelserna redovisade materialet har i olika sammanhang blivit återoppat och beaktats vid behandling av spörsmål av betydelse för det praktiska rättslivet. Det är givet att avsaknaden av ett sammanfattande sakregister avsevärt försvårar möjligheten för den som ställdes inför ett visst spörsmål att genom ämbetsberättelserna få tillgång till den utredning och de uttalanden som där kunna föreligga i frågan. Att ett sakregister skulle bli till gagn för därmed avsett ändamål är därför tydligt. Ett sådant register skulle vidare i viss mån kunna bli en användbar vägledning för de militära befattningshavare som ha att handlägga olika vid förbanden förekommande ärenden, vilka icke främst avse den rent militära verksamheten.

Det må emellertid framhållas att åtskilliga av de ärenden som i berättelserna refererats numera på grund av ändringar i utfärdade författningar eller meddelade föreskrifter icke längre äro av samma intresse som tidigare. Detta gäller bland annat det för militieombudsmannens verksamhet mycket betydelsefulla område som utgöres av den militära rättsskipningen. Sedan militieombudsmansämbetets tillkomst har å detta område i huvudsak oförändrat gällt den år 1914 antagna krigslagstiftningen. Genom den från och med den 1 januari 1949 gällande nya militära straff- och processlagstiftningen ha i ämbetsberättelserna tidigare redovisade utredningar och uttalanden som avse till den äldre lagstiftningen hörande spörsmål i väsentliga avseenden bilivitt inaktuella.

Åtskilliga ärenden som ha avseende å den militära rättsskipningen beröra emellertid frågor som genom den nya lagstiftningen lösts i nära överensstämmelse med tidigare gällande regler; i dylika fall torde i ämbetsberättelserna förefintligt material ofta bli av betydelse jämväl för tillämpningen av de nya reglerna. Ett flertal av de i ämbetsberättelserna upptagna ärendena avse även andra ämnen än sådana som beröra tillämpningen av den militära straff- eller processlagstiftningen och ha sålunda icke genom den nya lagstiftningen å dessa områden förlorat i aktualitet.

Därest syftet med ett sakregister över ämbetsberättelserna i första hand skulle vara att tillgodose det praktiska rättslivets behov, må framhållas att gagnet av ett sakregister, som å betydelsefulla områden allenast hänvisar till ärenden som ha avseende å en numera upphävd lagstiftning, givetvis blir ganska begränsad. Med hänsyn härtill skulle kunna ifrågasättas att låta anstå med upprättande av sakregister över militieombudsmannens ämbetsberättelser tills den nya militära lagstiftningen varit i kraft en tidsperiod av ej allt för kort varaktighet, t. ex. fem eller tio år. Då registret under alla förhållanden givetvis bör omfatta även tiden före den nya militära lagstiftningens tillkomst, talar detta å andra sidan för ett uppdelande av registerarbetet sålunda att redan nu upplägges ett register, som avser allenast ämbetsberättelserna 1916—1949. Detta skulle då till den del det hänför sig till den militära rättsskipningen komma att väsentligen bli av betydelse för tillämpningen av 1914 års lagstiftning på detta område, under det att ett följande sakregister i motsvarande del kommer att gälla huvudsakligen den nya militära straff- och processlagstiftningen med därtill anknytande författningar och föreskrifter.

Det tilltänkta registret skulle enligt vad motionärerna uttalat även vara av värde för rättsvetenskapen. Behovet av ett sakregister för detta ändamål

torde emellertid få betraktas såsom mera sekundärt men böra röna beaktande bland annat såtillvida att någon uteslutning ej göres av material som mer eller mindre förlorat sitt aktualitetsvärde.

Motionärerna ha beträffande motoden för registrets uppläggande uttalat, att detsamma syntes kunna uppställas med användande av de uppslagsord, som brukades i andra rättsfallssamlingar, såsom Nytt juridiskt arkiv och Regeringsrättens årsbok, vid behov kompletterade med de uppslagsord, som begagnades i tioårsregistren till Svensk författningssamling. Först i samband med upprättandet av registret torde det bli möjligt att fatta bestämd ståndpunkt till frågan om hur registret lämpligen bör uppställas. Det kan emellertid framhållas att åtskilliga av de i militieombudsmannens ämbetsberättelser upptagna ärendena avse spörsmål av sådan, med hänsyn till den militära verksamheten, speciell natur att de ofta icke låta sig inordna i det system som kommit till användning i ovan angivna register.

Arbetet med upprättandet av ett sakregister till militieombudsmannens ämbetsberättelser torde icke kunna inskränkas till en lämplig gruppering av de i innehållsförteckningarna till ämbetsberättelserna angivna ärenderubrikerna. Dessa rubriker äro nämligen understundom avfattade i så allmänna ordalag, att desamma icke lämna önskvärd upplysning om vilka spörsmål som avhandlas i ärendet. För registrets upprättande torde det på grund härav ofta bli nödvändigt att i detalj genomgå ärendena i berättelserna, vilket torde bli ett ganska tidsödande arbete.

Såsom av det ovan anförda framgår finner jag i likhet med motionärerna att det föreligger ett behov av ett sakregister över militieombudsmannens ämbetsberättelser men att det kan ifrågasättas huruvida icke med registrets upprättande bör tills vidare anstå för att i registret bereda utrymme även för ärenden som ha samband med 1948 års krigslagstiftning. Övervägande skäl tala emellertid enligt min mening för att sakregistret nu uppläggas och begränsas att omfatta den hittills tilländalupna delen av militieombudsmans-ämbetets verksamhetstid. Med hänsyn till de arbetsuppgifter, som åvila de till militieombudsmansexpeditionen knutna befattningshavarna, torde det bli nödvändigt att för upprättande av registret anlita för uppgiften lämplig person utom ombudsmansexpeditionen. Det är dock önskvärt att, om särskilt tillkallad person erhåller uppdraget att upprätta registret, denne allteftersom arbetet fortskrider hos ombudsmansexpeditionen inhämtar anvisningar och råd angående arbetets bedrivande. Det låter sig knappast göra att på förhand med någon säkerhet angiva vilka kostnader ett sakregister över militieombudsmannens berättelser skulle draga. Lämpligen synes det böra publiceras såsom bilaga till ämbetsberättelsen.

Utskottet. I motionen har till stöd för det däri framförda förslaget pekats på det värde, de till tryckning avsedda sakregistren till justitie- och militieombudsmännens ämbetsberättelser ur olika synpunkter skulle få. Emellertid synes av ombudsmännens utlåtanden i ärendet framgå, att de ifrågasatta registren knappast skulle komma att fylla den centrala uppgift ur rättstillämpningens synpunkt, som motionärerna tänkt sig. Särskilt med hänsyn till den genomgripande nydaning på lagstiftningsområdet, som under senaste tid ägt rum inom de områden ombudsmännens verksamhet avser, skulle registren i betydande utsträckning komma att tyngas med inaktuellt material. Osäkerhet synes vidare råda både rörande vad de tilltänkta registren lämpligen böra innehålla och beträffande uppställningen av desamma. Även i fråga om den

tidrymd, registren skulle omfatta, kunna meningarna vara delade. Upprättandet av registren kommer slutligen att medföra icke obetydliga kostnader. Med hänsyn till det anförda och då någon större olägenhet icke torde behöva vållas av ett uppskov med ifrågavarande arbete, har utskottet funnit sig icke nu böra tillstyrka åtgärd i motionens syfte. Det torde emellertid få förutsättas, att justitie- och militieombudsmännen ägna frågan fortsatt uppmärksamhet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion II: 197 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 maj 1949.

På bankoutsrottets vägnar:

AKE WIBERG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sundvik, Leander, Näsgård, Fahlander, Petersson i Karlskrona, Mogård* och Andersson i Tidaholm;

från andra kammaren: herrar Wiberg, Andersson i Munkaljungby, Fröderberg, Persson i Norrby, Nilsson i Landskrona*, Schmidt, fru Humla och herr Sköldin.

---

* Ej närvarande vid justeringen.
